

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllii Ciceronis Epistolae

Cicero, Marcus Tullius

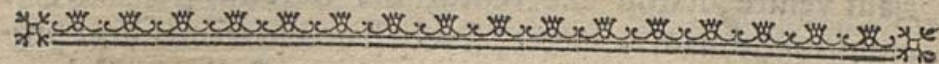
Halae Magdebvrgicae, MDCCLVII.

VD18 12794317

Liber Octavvs.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17061

ciendum. nunc, ut video, pueri certe in Formiano videntur hiematuri: num & ego, nescio. si enim erit bellum, cum Pompejo esse constitui. quod habebo certi, faciam, ut scias, ego bellum fœdissimum futurum puto; nisi qui, ut tu scis, Parthicus casus extiterit.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

ATTICVM,
LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

Scriptæ sunt libri hujus epistolæ, Consulibus item L. Cornelio Lentulo, & C. Claudio Marcello; continentque historiam dierum XVI, Pompeji videlicet Pompejanorumque trepidationem: curam in delectu habendo: gesta a Cesare in Piceno, & in Pelignis ad Corfinium; Domitii, Domitianorumque deditionem; sollicitudinem Ciceronis, aut potius æstum, Atticum consulentis, si Pompejus Italia excedat, quid sibi faciendum sit: navigandumne cum illo, an in suis prædiis manendum: & multa in utramque partem disputantis.

CICERO ATTICO, S.

II

CVM ad te litteras dedissem, redditæ mihi litteræ sunt a Pompejo: cetera de rebus in Piceno gestis, quæ ad se Vibullius scripisset; de delectu Domitii, quæ sunt vobis nota; nec tamen tam læta erant in his litteris, quam ad me Philotimus scripserat: (ipsam tibi epistolam misissem; sed subito fratris puer proficiscebatur: cras igitur mittam:) sed in ea Pompeji epistola erat in extremo, ipsius manu: *Tu, censeo, Luceriam venias: nusquam eris tutius.* Id ego in eam partem accepi; hæc oppida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec

X x 2

sum

fum miratus, eum, qui caput ipsum reliquisset, reliquis
 membris non parcere. ei statim rescripsi, hominemque cer-
 tum mihi de comitibus meis, non me querere, ubi tutif-
 p. simo essem: si me vellent sua, aut reipublicae causa Luce-
 118 a. riam venire, statim esse venturum: hortatusque sum, ut
 oram maritimam retineret, si rem frumentariam sibi ex pro-
 vinciiis suppeditari vellet. hoc me frustra scribere videbam.
 sed uti in urbe retinenda tunc, sic p) nunc in Italia non
 relinquenda testificabar sententiam meam. sic enim para-
 ri video, ut Luceriam omnes copiae contrahantur: & ne is
 quidem locus stabilis: sed ex eo ipso, si urgeamur, paretur
 fuga. quo minus mirere, si invitus in eam causam descen-
 do, in qua neque pacis, neque victoriae ratio quaesita sit um-
 quam, sed semper flagitiosae & calamitosae fugae. eundem, ut
 quemcumque fors tulerit casum, subeam potius cum iis, qui
 dicuntur esse boni, quam videar a bonis dissentire. etsi pro-
 pediem video bonorum, id est lautorum, & locupletium q),
 urbem refertam fore: municipiis vero his relictis, refer-
 tissimam. quo ego in numero essem, si hos lictores mole-
 stissimos non haberem: nec me M' Lepidi, L. Volcatii,
 Ser. Sulpicii comitum pœniteret: quorum nemo nec stul-
 tior est, quam L. Domitius; nec inconstantior, quam App.
 Claudius. unus Pompejus me movet, beneficio, non au-
 ctoritate. quam enim ille habeat auctoritatem in hac cau-
 sa, qui, cum omnes Caesarem metuebamus, ipse eum dili-
 gebat? postquam ipse metuere cepit, putat omnes hostes
 illi oportere esse? ibimus tamen Luceriam: nec eum for-
 tasse delectabit noster adventus. dissimulare enim non po-
 tero, mihi, quae adhuc acta sunt, displicere. Ego si so-
 mnium capere possem, tam longis te epistolis non obrunde-
 rem. tu, si tibi eadem causa est, me remunerere sane
 velim.

b. 2

CICERO ATTICO, S.

M IHI vero omnia grata; & quod scripsisti ad me, quae
 audieras; & quod non credidisti, quae digna diligen-
 tia

p) si.

q) locupletum.

tia mea non erant; & quod monuisti, quod sentiebas. Ego
 ad Cæsarem unas Capua litteras dedi, quibus ad ea rescripsi,
 quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat, breves, sed
 benivolentiam significantes, non modo sine contumelia, sed
 etiam cum maxima laude Pompeji. id enim illa sententia
 postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas si quo
 ille misit, in publico proponat velim. Alteras eodem die
 dedi, quo has ad te. non potui non dare, cum & ipse ad
 me scripsisset, & Balbus. earum exemplum ad te misi. ni-
 hil arbitror fore, quod reprehendas. si qua erunt, doce me,
 quo modo ea effugere possim. nihil, inquires, omnino scri-
 pseris. qui magis effugias eos, qui volent fingere? verum-
 tamen ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quod me hor-
 taris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam
 meorum; facis amice tu quidem, mihi que gratissimum:
 sed mihi videris aliud tu honestum, meque dignum in hæc
 causa judicare, atque ego existimem. mihi enim nihil ulla
 in gente unquam, ab ullo auctore reipublicæ ac duce, tur-
 pius factum esse videtur, quam a nostro amico factum
 est: cujus ego vicem doleo: qui urbem reliquit, id
 est patriam; pro qua, & in qua mori præclarum fuit.
 ignorare mihi videris, hæc quanta sit clades. es enim
 etiam nunc domi tuæ. sed, invitis perditissimis hominibus,
 esse diutius non potes. hoc miserius, hoc turpius quid-
 quam? vagamur egentes, cum conjugibus & liberis. in
 unius hominis, quotannis periculose ægrotantis, anima po-
 sitas omnes nostras spes habemus, non expulsi, sed evoca-
 ti e patria; quam non servandam ad reditum nostrum, sed
 diripiendam & inflammandam reliquimus. ita multi nobis-
 cum sunt, non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa
 urbe: & si nunc sunt, non erunt. nos interea, ne Capuæ
 quidem, sed Luceriæ: & oram quidem maritimam jam
 relinquemus; Afranium expectabimus, & Petrejum. nam
 in Labieno parum est dignitatis. r) hic tu in me illud;
 des, id feras. nihil de me dico; alii viderint. hic qui-

X x 3

dem

r) Ante hic est*, ut locum corruptum esse, indicetur.

dem quæ est? domi vestræ estis, & eritis omnes boni. quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim jam appellandum est. Vibullii res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeji litteris cognosces: in quibus animadvertito illum locum, ubi erit διπλῆ: videbis, de Cnæo nostro ipse Vibullius quid existimet. Quo igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompejo lubenter emori possum. facio pluris omnium hominum neminem. sed non ita, uno in eo judico spem de salute reipublicæ. significas enim aliquanto secus, quam solebas: ut etiam, Italia, si ille cedat, putes cedendum. Quod ego nec reipublicæ puto esse utile, nec liberis meis: præterea neque rectum, neque honestum. sed cur. poterisne igitur videre tyrannum? quasi interfit, audiam, an videam; aut locupletior mihi sit quærendus auctor, quam Socrates; qui, cum xxx tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua causa manendi: de qua utinam aliquando tecum loquar! Ego XIII kalend. cum eadem lucerna hac epistolam scripserim, quæ inflammaram tuam, Formis ad Pompejum, si de pace ageretur, præfectus; si de bello, quid ero?

3

CICERO ATTICO, S.

MAXIMIS & miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. deliberatio autem omnis hæc est; si Pompejus Italia cedat, quod eum facturum esse suspicor, quid mihi agendum putes: & quo facilius consilium dare possis; quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum merita Pompeji summa erga salutem meam, familiaritasque, quæ mihi cum eo est, tum ipsa reipublicæ causa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna cum fortuna s) conjungenda

s) verba: cum fortuna non sunt in Græviana, etsi ea sensus postulet, quod in nullo MS. reperiuntur, sed conjecturæ Malaspinæ debentur.

da esse videatur. Accedit illud: si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem: qui, etsi multis rebus significat se nobis esse amicum; & ut esset, a me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta fides ei sit habenda; & si maxime exploratum cum nobis amicum fore, sitne viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua cum summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, nomen futurus ^t), subeundumque periculum sit, cum aliquo forte dedecore, quando Pompejus rempublicam recuperarit. In hac parte hæc sunt. vide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est a Pompejo nostro sapienter, nihil fortiter; addo etiam, nihil nisi contra consilium auctoritatemque meam. omitto illa vetera, quod ^{p.} istum in rempublicam ille aluit, auxit, armavit: ille legis ¹²⁰ per vim, & contra auspicia ferendis auctor: ille Gallia^a ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur: ille restituendi mei, quam retinendi, studiosior; ille provinciæ propagator; ille absentis in omnibus adjutor: idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor rei-publicæ cœpit, contendit, ut decem tribuni plebis ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua; Marcoque Marcello consuli, finienti provincias Gallias kal. Mart. restitit. sed, ut hæc omittam, quid scædus, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, five potius turpissima fuga? quæ conditio non accipienda fuit potius, quam relinquenda patria? malæ conditiones erant, fateor: sed num quid hoc pejus? At recuperabit rempublicam. quando? aut quid ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis & publica & privata adversario tradita? denique nulla causa, nullæ vires, nulla sedes, quo concurrant, qui rempublicam defensam velint. Apulia dele-

X x 4

cta

^t) non futurus sit sui juris.

Eta est, inanissima pars Italiae, & ab impetu hujus belli re-
 motissima: fuga & maritima oportunitas visa quaeri despe-
 ratione. invite cepi Capuam, non quo munus illud defu-
 gerem, sed sic ne causam *u)*; in qua nullus esset ordinum,
 nullus apertus privatorum dolor: bonorum autem esset,
 aliquis, sed hebes, ut solet; &, ut ipse sensissem: multitu-
 do & infirmus *x)* quisque propensus in alteram partem,
 multi mutationis rerum cupidi. dixi ipsi, me nihil susce-
 pturum sine praesidio & sine pecunia. itaque habui nihil
 omnino negotii, quod ab initio vidi, nihil quaeri praeter
 fugam. Eam si nunc sequor, quonam? cum illo non: ad
 b. quem cum essem profectus, cognovi in iis locis esse Cae-
 rem, ut tuto Luceriam venire non possem. infero mari
 nobis, incerto cursu, hieme maxima navigandum est. Age
 jam, cum fratre, an sine? cum filio, aut quomodo? in
 utraque enim re summa difficultas erit, summus animi do-
 lor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes fortu-
 nasque nostras? acrior, quam in ceterorum; quod puta-
 bit fortasse in nobis violandis aliquid se habere populare.
 Age jam has compedes. fasces inquam hos laureatos affer-
 re ex Italia, quam molestum est? Qui autem locus erit no-
 bis tutus, (ut jam placatis utamur fluctibus) antequam ad il-
 lum venerimus? qua autem, aut quo, nihil scimus. At si re-
 stitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod
 in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q.
 Mucius; quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui
 tamen ita dicere solebat, se id fore videre, quod factum est;
 sed malle *y)*, quam armatum ad patriæ mœnia accedere.
 aliter Thrasylbulus, & fortasse melius. sed est certa quaedam
 illa Mucii ratio atque sententia; est illa etiam Thrasylbuli;
 &, cum sit necesse, fervire tempori; & non amittere tem-
 pus, cum sit datum. sed in hoc ipso habent tamen iidem
 fasces molestiam. sit enim nobis amicus, quod incertum
 est; sed sit: deferret triumphum. non acciperene pericu-
 losum sit, an accipere invidiosum ad bonos? o rem, in-
 quis,

u) sed sine causa.

x) infirmus.

y) sed hoc malle.

quis, difficilem & inexplicabilem! atqui explicanda est, qui enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propensorem, quod plura in eam partem verba fecerim: potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior. quamobrem, ut maxima ^{p.} de re, æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium ve-¹²¹lim. navis & in Cajeta est parata nobis & Brundisii. sed ^{a.} ecce nuntii, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. non puto etiam hoc Cnæum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat; legionem Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere a consule duci, scripserat ad consules. Sed turpe Domitium deserere erit, implorantem ejus auxilium. est quædam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pirenæo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus: summam autem, Afranium cum magnis copiis adventare. id si est, in Italia fortasse manebitur. ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luce-riam iturus putabatur, Leptam ad Pompejum misi, & literas; ipse, ne quo inciderem, reverti Formias. Hæc te scire volui, scripsique sedatiore animo, quam proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum.

CICERO ATTICO, S. 4

DIONYSIVS quidem tuus potius, quam noster, cujus ego cum satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quam meo, ne tui quidem testimonii, quod ei sæpe apud me dederas, veritus, superbum se præbuit in fortuna, quam putavit nostram fore: cujus fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, motum ratione ^{b.} quadam gubernabimus. cui, qui noster honos, quod obsequium, quæ etiam ad ceteros contempti cujusdam homi-

Xx 5

nis

nis commendatio defuit? ut meum iudicium reprehendi a Quinto fratre, vulgoque ab omnibus mallet, quam illum non efferre laudibus; Ciceronesque nostros meo potius labore subdoceri, quam me aliumvis magistrum quærere. ad quem ego quas litteras, dii immortales! miseram? quantum honoris significantes z)? quantum amoris? Dicæarchum mehercule, ut Aristoxenum diceret arcessi, non unum omnium loquacissimum, & minime aptum ad docendum. sed est memoria bona. me dicit esse meliore. quibus litteris ita respondit, ut ego nemini, cuius causam non reciperem. semper enim, *si potero; si ante suscepta causa non impediar.* numquam reo cuiquam, tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam præcise negavi, quam hic mihi. plane sine ulla exceptione præcidit. nihil cognovi ingratius: in quo vitio nihil mali non inest. Sed de hoc nimis multa. Ego navem paravi. tuas litteras tamen exspecto; ut sciam, quid respondeant consultationi meæ. Sulmone C. Attium a) Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinque; Q. Lucretium inde effugisse, scis, Cnæum ire Brundisium desertum b). confecta res est.

5 CICERO ATTICO, S.

CVM ante lucem iix kal. litteras ad te de Dionysio dedissem, vesperi ad nos eodem die venit ipse Dionysius, auctoritate tua permotus, ut suspicor. quid enim putem aliud? etsi solet eum, cum aliquid furiose fecit, pœnitere: numquam autem certior fuit, quam in hoc negotio. nam, quod ad te non c) scripseram, postea audivi, a tercio miliario tum eum εἶψα

Πολλὰ μάλιστα κερταίσσιν ἐς ἡέρα θυμήναισα:
multa, inquam, mala eum dixisse, suo capiti, ut ajunt. sed o meam mansuetudinem! Conjeceram in fasciculum una

z) Græv. conjiciebat: *quantam h. significationem.*

a) ad C. Attium.

b) Cnæus noster Brundisium deseruit. Sed putat Græv. Domitium excidisse, ante deseruit. c) non abest.

una cum tua vehementem ad illum epistolam: hanc ad me referri volo; nec ullam ob aliam causam Pollicem *d*), servum a pedibus meis, Romam misi. eo autem ad te scripsi, ut, si tibi forte reddita esset, mihi curares referendam; ne in illius manus perveniret. Novi si quid esset, scripsissem. pendeo animi expectatione Corfiniensi; in qua de salute reipublicæ decernitur. Tu fasciculum, qui est *DES M?* *CVRIO* inscriptus, velim cures ad eum perferendum; Tironemque Curio commendes; ut ei, ut petii, si quid opus erit, in sumptum eroget *e*).

CICERO ATTICO, S. 6

OBSIGNATA jam epistola, quam de nocte daturus eram, sicut dedi, (nam eam vesperi scripseram) C. Sossius prætor in Formianum venit ad M. Lepidum, vicinum nostrum, cuius *f*) quæstor fuit; Pompeji litterarum ad consulem exemplum attulit.

Litteræ mihi a L. Domitio a. d. XIII kalend. Mart. allatæ sunt: earum exemplum infra scripsi. nunc, ut ego non scribam, tua sponte te intelligere scio, quanti reipublicæ intersit, omnes copias in unum locum primo quoque tempore convenire. tu, si tibi videbitur, dabis operam, quamprimum ad nos venias. presidii Capuæ, quantum constitueritis esse satis, relinquant.

Deinde supposuit exemplum epistolæ Domitii, quod ego ad te pridie miseram. Dii immortales, qui me horror perfudit! quam sum sollicitus, quidnam futurum sit? hoc tamen spero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in adventu terrorem. spero etiam ***), quoniam adhuc nihil nobis obsuit, nihil mutasse: nec regentia hoc, quod cum fortiter

d) Pollucem,

e) Græv. sic distinguit: si quid opus erit in sumptum, eroget.

f) quojus. ***) E vestigiis veteris scripturæ colligit ita Grævius: Spero etiam (quoniam adhuc nihil vobis obsuit, nihil mutasse; sed ne recens hoc, quod tam fortiter & diligenter) tum etiam mehercule, modo jam indivi, quartanam a te discessisse, nihil mutasse sc. in victu.

fortiter & diligenter, tum etiam hercule *g*). modo enim audivi, quartanam a te discessisse. moriar, si magis gaude-rem, si id mihi accidisset. Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse vestræ concordia. Tironem nostrum ab altera relictum audio. sed eum video in sumptum ab aliis mutuatum. ego autem Curium nostrum, si quid opus esset, rogaram. malo Tironis verecundiam in culpa esse, quam illiberalitatem Curii.

7

CICERO ATTICO, S.

UNVM etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. at nemo dubitat, quin subsidio venturus sit: ego non puto. deseret igitur talem civem, & eos, quos una scis esse? cum habeat præsertim & ipse cohortes xxx? nisi me omnia fallunt, deseret *b*). incredibiliter pertimuit. nihil spectat, nisi fugam: cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego vero, quem fugiam, habeo; quem sequar, non habeo. quod enim tu meum laudas, & memorandum dicis *i*), malle quod dixerim me cum Pompejo vinci, quam cum istis vincere: ego vero malo, sed cum illo Pompejo, qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur: cum hoc vero, qui ante fugit, quam scit, aut quem fugiat, aut quo, qui non ^{p.}stra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam relinquit, si malui; ¹²³_{a.} contigit; victus sum. quod superest, nec ista videre possum, quæ, numquam timui, ne viderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modo meis, sed memet ipso cendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive a Moneta, (nemo enim solvit) sive ab Oppiis, ruis contubernalibus. cetera apposita tibi mandabo.

8

CICERO ATTICO, S.

OREM turpem, & ea re miseram! sic enim sentio, id demum, aut potius id solum esse miserum, quod turpe sit. aluerat Cæsarem: eundem repente timere cæperat: conditionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat:

g) mehercule. *b*) Græv. legit: Domitium nisi -- deserat. *i*) ducis.

rat: urbem reliquerat: Picenum amiserat culpa; in Apuliam se compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτας, expertes sui tanti, tam inusitati consilii, relinquebat. ecce subito litteræ Domitii ad illum, ipsius ad consules. fulsisse mihi videbatur τὸ καλὸν ad oculos ejus, & exclamasse ille vir, qui esse debuit,

Πρὸς τῶν ὅ, τι χρεὶ, καὶ παλαμάδων,

Καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων.

Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμῶ.

at ille tibi, πολλά χαίρειν τῷ καλῷ, dicens, pergite Brundisium. Domitium autem ajunt, re audita, & eos, qui una essent, se tradidisse. o rem lugubrem! itaque intercludor dolore, quo minus ad te plura scribam. tuas litteras expecto.

CICERO ATTICO, S.

9

EPISTOLAM meam quod pervulgatam scribis esse, non fero moleste. quin etiam ipse multis dedi describendam. ea enim & acciderunt jam & impendent, ut restatum esse velim, de pace quid senserim. cum autem ad eam hortarer, eum præsertim hominem, non videbar ullo modo facilius moturus, quam si id, quod eum hortarer, convenire ejus sapientiæ dicerem. eam si *admirabilem* dixi, cum eum ad salutem patriæ hortabar *k*); non sum veritus, ne viderer assentari; cui tali in re lubenter me ad pedes abjecissem. Quæ autem est, *aliquid impertias temporis*; non est de pace, sed, de me ipso, & de meo officio, ut aliquid cogitet. Nam quod testificor, me expertem belli fuisse; etsi id re perspectum est, tamen eo scripsi, quo in suadendo plus auctoritatis haberem; eodemque pertinet, quod causam ejus probo. Sed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum esset! ne *l*) ego istas litteras in concione recitari velim; si quidem ille ipse ad eundem scribens in publico proposuit epistolam illam, in qua est, *pro tuis rebus gestis amplissimis*: amplioribusne, quam suis, quam Africani? ita tempestas ferebat,

k) Gray, putat: hortarer.

l) *na.*

bat. si quidem etiam vos duo tales ad quintum milliarium: quid, nunc ipsum, unde se recipienti? quid agenti? quid acturo? quanto autem ferocius ille causæ suæ confidet, cum vos, cum vestri similes non modo frequentes, sed læto vultu gratulantes viderit? Num igitur peccamus? minime vos quidem. sed tamen signa conturbantur, quibus voluntas a simulatione distingui posset. Quæ vero senatus consulta video? sed apertius, quam proposueram. Ego Arpini volo esse pridie kal. deinde circum villulas nostras errare, quas visurum me postea desperavi. *εὐγενῆ* tua consilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepi-
 p. do quidem (nam fere *συνδιημερεύομεν*: quod gratissimum
 124 a. illi est) numquam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus. crebro enim illius litteræ ab aliis ad nos comitant, sed me illorum sententiæ minus movebant. minus multa dederant illi reipublicæ pignora. tua mehercule auctoritas vehementer movet. affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præsentis tuendi. sed, obsecro te, quid hoc miserius, quam alterum plausus in fœdissima causa quærere, alterum offensiones in optima? alterum existimari conservatorem inimicorum, alterum desertorem amicorum? & mehercule quamvis amemus Cnæum nostrum; ut & facimus, & debemus; tamen hoc, quod talibus viris non subvenit, laudare non possum. nam siue timuit; quid ignavius? siue, ut quidam putant, meliorem suam causam illorum cæde fore putavit; quid iniustius? Sed hæc omittamus. augemus enim dolorem retrahendo. vi kal. vesperi Balbus minor ad me venit, occulta via currens ad Lentulum consulem missu Cæsaris, cum litteris, cum mandatis, cum promissione provinciæ, Romam ut redeat; cui persuaderi posse non arbitror, nisi erit conventus. idem agebat, nihil malle Cæsarem, quam ut Pompejum assequeretur; id credo: & rediret in gratiam; id non credo; & metuo, ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem major ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quam principe Pompejo sine metu

metu vivere. tu puto hæc credis. sed, cum hæc scribebam v Kalend. Pompejus jam Brundisium venisse poterat. expeditus enim antecesserat legiones Luceria. sed hoc τρέως horribili vigilantia, celeritate, diligentia est. plane, quid futurum sit, nescio.

CICERO ATTICO, S.

10b.

DIONYSIVS cum ad me præter opinionem meam venisset, locutus sum cum eo liberalissime; tempora exposui: rogavi, ut diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipso invito contendere. respondit, se, quod in nummis *m*) haberet, nescire quo loci esset: alios non solvere, aliorum diem nondum esse, dixit. etiam alia quædam de fervulis suis, quare nobiscum esse non posset. morem gessi: dimisi a me, ut magistrum Ciceronum, non lubenter; ut hominem ingratum, non invitus. Volui te scire, quid ego de ejus facto judicarem.

CICERO ATTICO, S.

11

QUOD me magno animi motu perturbatum putas; sum equidem, sed non tam magno, quam tibi fortasse videor. Levatur enim omnis cura, cum aut constitit consilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autem licet. illud tamen totos dies. sed vereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori sim studiis ac litteris nostris. consumo igitur omne tempus, considerans, quanta vis sit illius viri, quem nostris libris satis diligenter, ut tibi quidem videmur, expressimus. tenesne igitur, moderatorem illum reipublicæ, quo referre velimus omnia? nam sic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio: *Ut enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori victoria; sic huic moderatori reipublicæ beata civium vita propo- sita est; ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit. hujus enim operis, maximi inter homines atque optimi, illum esse perfectorem volo.* Hoc Cnæus P. noster cum antea numquam, tum in hac causa minime co-
gitavit.

m) nominibus.

gitavit. dominatio quæsitâ ab utroque est: non id actum, beata & honesta civitas ut esset. Nec vero ille urbem reliquit, quod eam rueri non posset; nec Italiam, quod ea pelleretur: sed hoc a primo cogitavit, omnes terras, omnia maria movere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni jampridem apperitur, multis, qui una sunt, cupientibus. an censes, nihil inter eos convenire? nullam pactiorem fieri potuisse? hodie potest. sed neutri σκοπὸς est ille, ut nos beati simus; uterque regnare n) vult. Hæc, a te invitatus, breviter exposui. voluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere, προθεσπιζω igitur, noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, sed conjectura prospiciens;

Jamque mari magno.

non multo inquam secus possum vaticinari: tanta malorum impendet ἰλιάς. atque hoc nostra gravior est causa, qui domi sumus, quam illorum, qui una transierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrumque. cur igitur, inquis, remansimus? vel tibi paruimus; vel non occurrimus; vel hoc fuit rectius. conculcari, inquam, miseram Italiam videbis proxima æstate, & quati utriusque vi mancipiis ex omni genere collectis: nec tam sectio o) pertimescenda, quæ Luceriæ multis sermonibus denunciata est, quam universim p) interitus: tantas in confligendo utriusque vires video futuras. Habes conjecturam meam. tu autem consolationis fortasse aliquid expectasti; nihil invenio; nihil fieri potest miserius, nihil perditius, nihil fœdus.

b. Quod quæris, quid Cæsar ad me scripserit; quod sæpe: gratissimum sibi esse, quod quierim: oratque, in eo ut perseverem. Balbus minor hæc eadem mandata. iter autem ejus erat ad Lentulum consulem cum litteris Cæsaris, præmiorumque promissis, si Romam revertisset. verum, cum habeo rationem dierum, ante puto transmissurum, quam

n) repugnare.

o) proscriptio, sed malebat Græv. direptio.

p) universæ.

quam potuerit conveniri. Epistolarum Pompeji duarum, quas ad me misit, negligentiam, meamque in rescribendo *q)* diligentiam volui tibi notam esse. earum exempla ad te misi. Cæsaris hic per Apuliam ad Brundisium cursus quid efficiat, exspecto. utinam aliquid simile Parthicis rebus! simul aliquid audiero, scribam ad te. tu ad me velim bonorum sermones. Romæ frequentes esse dicuntur. scio equidem te in publicum non prodire. sed tamen, audire te multa, necesse est. Memini librum tibi afferri a Demetrio Magnete (ad te missum scio) *περὶ ἐπινοίας*. eum mihi velim mittas. vides, quam causam mediter.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. M.
CICERONI IMP.

QUINTVS Fabius ad me venit a. d. iv, kalend. Febr. is nuntiat L. Domitium cum suis cohortibus xi, & cohortibus xiv, quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuisse in animo proficisci Corfinio, a. d. v id. Febr. C. Hirrum cum v cohortibus subsequi. censeo, ad nos Luceriam venias. nam te hic tutissime puto fore.

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO
PROCOS.

A. D. xv kalend. Mart. Formiis accepi tuas litteras: ex quibus ea, quæ in agro Piceno gesta erant, cognovi commodiora esse multo, quam ut erat nobis nuntiatum; Vibullique virtutem, industriamque libenter agnovi. Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi sumus, ita fuimus, ut navem paratam haberemus. ea enim audiebamus, & ea verebamus, ut, quodcumque tu consilium præcepisses, id nobis persequendum putarem. nunc, quoniam auctoritate & consilio tuo in spe firmiore sumus; si teneri posse putas Tarracinam, & oram maritimam,

q) scribendo.

timam, in ea manebo: etsi praesidia in oppidis nulla sunt. nemo enim nostri ordinis in his locis est, praeter M. Eppium, quem ego Minturnis esse volui, vigilantem hominem & industrium. nam L. Torquatum, virum fortem & cum auctoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam veni eo ipso die, quo tu Teano Sidicino es profectus. volueras enim me cum M. Confidio propratore illa negotia tueri. cum eo venissem, vidi T. Ampium delectum habere diligentissime, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia auctoritate. fui Capuae, quoad consules. iterum, ut erat dictum ab consilibus, veni Capuam ad nonas Februar. cum fuisset triduum, recepi me Formias. nunc quod tuum consilium, aut quae ratio belli sit, ignoro. si tenendam hanc oram putas, quae & opportunitatem & dignitatem habet, & egregios cives, & ut arbitror, teneri potest; opus est esse, qui praesit. sin omnia in unum locum contrahenda sunt; non dubito, quin ad te statim veniam: quo mihi nihil optatius est: idque tecum, quo die ab urbe discessimus, locutus sum. ego, si cui adhuc videor seignior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro: & tamen, si, ut video, bellum gerendum est, confido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium, meum necessarium, ad te misi: cui tu, si tibi videretur, ad me litteras dares.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. M. CICERONI IMP.

SV. B. E. Tuas litteras libenter legi. recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo singulari perpetuoque studio in rempublicam, ut te ad nos conferas: ut communi consilio reipublicae afflictæ opem atque auxilium feramus. censeo, via Appia iter facias, & celeriter Brundisium venias.

M. CI-

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO
PROCOS.

CVM ad te litteras misissem, quæ tibi Canusii red-
ditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te reipu-
blicæ causa mare transiturum; eramque in spe magna,
fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere,
qua mihi nihil utilius videbatur, aut rempublicam sum-
ma cum dignitate defendere. interim, nondum meis
litteris ad te perlatis, ex his mandatis, quæ D. Lælio
ad consules dederas, certior tui consilii factus, non ex-
spectavi, dum mihi a te litteræ redderentur: confestim-
que cum Quinto fratre, & cum liberis nostris iter ad
te in Apuliam facere cœpi. cum Teanum Sidicinum ve-
nissem, C. Messius, familiaris tuus, mihi dixit, alique
complures, Cæsarem iter habere Capuam: & eo ipso
die mansurum esse Efernæ. Sane sum commotus; quod,
si ita esset, non modo iter meum interclusum, sed mei ^{p.}
ipsum plane exceptum putabam. itaque tum Cales processi, ¹²⁷
ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab E- ^{a.}
fernia de eo, quod audieram, referretur. at mihi, cum
Calibus essem, affertur litterarum tuarum exemplum,
quas tu ad Lenulum consulem misisses. hæ scriptæ sic
erant: Bitteras tibi a L. Domitio a. d. XIII kal. Mart.
allatas esse; earumque exemplum subscripseras; magni-
que interesse reipublicæ scripseras, omnes copias primo
quoque tempore in unum locum convenire; & ut, præ-
sidii quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ego lit-
teris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes,
te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum:
quo mihi, cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tu-
tum iter esse non arbitrabar. Cum res in summa ex-
spectatione esset, utrumque simul audimus, & quæ Cor-
finii acta essent, & te iter Brundisium facere cœpisse:
cumque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin
Brundisium contenderemus; a multis, qui e Samnio
Apuliaque veniebant, admoniti sumus, ut caveremus,

Y y 2

ne

ne exciperemur a Cæsare; quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quam nos possemus, eo, quo intenderat, venturus esset. quod cum ita esset; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reipublicæ noceret; cum præsertim non dubitarem, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. interim accepimus tuas litteras, Canusio a. d. x. kalend. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundisium veniamus; quas cum accepissemus a. d. iiii kalend. Mart. non dubitabamus, quin tu jam Brundisium pervenisses: nobisque iter illud omnino interclusum videbatur, neque minus nos esse captos, quam qui Corfinium venissent. Neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena venissent. Quod cum ita sit, maxime vellem primum semper tecum fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cum a me Capuam rejiciebam: quod feci non vitandi oneris causa, sed quod videbam, teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortissimis accidisse. quoniam r) autem, tecum ut essem, non contigit: utinam tui consilii certior factus essem! nam suspicione assequi non potui; quod omnia prius arbitratus sum fore, quam ut hæc reipublicæ causa in Italia non posset duce te consistere. neque vero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam reipublicæ lugeo: nec, si ego, quid tu sis fecutus, non perspicio, idcirco minus existimo, te nihil nisi summa ratione fecisse. mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi umquam ostenderas) meminisse te arbitror. sed mihi non

r) quando.

non fumo, ut meum consilium valere debuerit: secutus sum tuum; neque id reipublicæ causa, de qua desperavi, quæ & nunc afflictæ est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam: tecum esse cupiebam: neque ejus rei facultatem, si qua erit, præmittam. Ego me in hac omni causa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. primum enim præ me tuli, me nihil malle, quam pacem; non quin eadem timerem, quæ illi: sed ea bello civili leviora ducebam. inde, suscepto bello, cum pacis conditiones ad te afferri, a teque ad ea honorifice & large responderi viderem; duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in rempublicam meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulissem: me esse unum, qui, si offendissem ejus animum, cui tum, cum jam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subjicerer eisdem præliis: ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. atque hæc non ego prius sum suspicatus, quam mihi palam denunciata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quam declinanda putavi, si honeste vitare possem. Quam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides; reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non satisfacio, facile respondeo. neque enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quam illi: neque illi amiciores reipublicæ, quam ego. hoc inter me, & illos interest; quod, cum & illi cives optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis disceptari maluerunt. quæ quoniam ratio vicit; perficiam profecto, ut neque respublica civis a me animum, neque tu amici desideres.

12

CICERO ATTICO, S.

M IHI molestior lippitudo erat etiam, quam ante fuerat. dictare tamen hanc epistolam malui, quam Gallo Fabio, amantissimo utriusque nostrum, nihil ad te litterarum dare. nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas litteras, quarum vaticinationem falsam esse cupio. hujus autem epistolæ non solum ea causa est, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te litteras; sed etiam hæc iustior, ut a te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane volo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis. nihil prætermisum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. nam certe neque tum peccavi, cum imparatam jam s) Capuam, non solum ignaviæ delectus, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui; neque cum post conditiones pacis per L. Cæsarem & Fabatum allatas, cavi, ne animum ejus offenderem, cui Pompejus jam armatus armato consulatum triumphumque deferret. Nec vero hæc extrema quisquam potest jure reprehendere, quod mare non transierim. id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui. neque enim suspicari debui; præsertim cum ex ipsius Pompeji litteris, idem quod video te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subventurus esset. & plane, quid rectum, & quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. Primum igitur, hæc qualia tibi esse videantur, etsi significata sunt a te, tamen accuratius mihi perscribas, velim: deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasque, quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse reipublicæ sentias; ecquæ pacifica persona desideretur; an in bellatore sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia; quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum non subiissem. memini, quid mihi tum suaseris

per

s) jam inducendum putat Græv.

per Theophanem, per Culeonem: idque saepe ingemiscens ^{p.} ¹²⁹ ^{a.} sum recordatus. quare nunc saltem ad illos calculos rever-
tamur, quos tum abjecimus; ut non solum gloriosis con-
siliis utamur, sed etiam paullo salubribus. sed nihil præ-
scribo. accurate velim perscribas tuam ad me sententiam.
Volo etiam exquiras, quam diligentissime poteris, (ha-
bebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid
Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se
gerant, num quem accusent, num cui succenseant. quid
dico, num cui? num Pompejo? omnino culpam omnem
Pompejus in Domitium confert: quod ipsius litteris co-
gnosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur
videbis; & quod ad te ante scripsi, Demetrii Magne-
tis librum, quem ad te misit de concordia, velim mihi
mittas.

CN. MAGNVS PROCOS. M. MARCELLO,
L. LENTVLO COSS. S. D.

EGO, quodd existimabam, dispersos nos, neque rei-
publicæ utiles, neque nobis præsidio esse posse, id-
circo ad L. Domitium litteras misi, primum uti ipse cum
omni copia ad nos veniret: si de se dubitaret, ut cohortes
xix, quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos
mitteret. quod veritus sum, factum est, ut Domiti-
us implicaretur; neque ipse satis firmus esset ad castra
facienda: quod meas xix, & suas xii cohortes tribus
in oppidis distributas haberet: (nam partim Albæ, par-
tim Sulmone collocavit) neque se *t*), si vellet, expedire
posset. nunc scitote, me esse in summa sollicitudine. *b.*
nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare
cupio: neque subsidio ire possum; quod his duabus le-
gionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur;
ex quibus tamen non amplius xiv cohortes contrahere
potui: quod Brundisium præsidium misi: neque Canu-
fium

Y y 4

t) se abest.

sium sine praesidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. Dello ^{u)} mandaram, quod majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrum ad me veniret; alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuae, & circum Capuam comparastis; & cum iis militibus, quos Faustus legit, proficisceretur; Domitius cum XII suis cohortibus eodem adjungeretur; reliquae copiae omnes Brundisium cogerentur: & inde navibus Dyrrachium transportarentur. nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quam vos, subsidio Domitio ire possim, se per montes explicare; non est nobis committendum, ut ad has XIV cohortes, quas ego dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi, ac ita video censeari Marcello, & ceteris nostri ordinis, qui hic sunt, ut Brundisium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. Vos hortor, ut quodcumque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem veniatis quamprimum. arma, quae ad me missuri eratis, iis, censeo, armetis milites, quos vobiscum habetis. quae arma superabunt, ea si Brundisium jumentis deportaritis, vehementer reipublicae profueritis. de hac re vellem nostros certiores faciatis. ego ad P. Lupum, & C. Coponium praetores misi, ut se nobis conjungerent; & militum quod haberent, ad vos deducerent.

p.
130
a.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

MIROR, te ad me nihil scribere, & potius ab aliis, quam a te, de republica me certiolem fieri. Nos, disjecta manu, pares adversariis esse non possumus. contractis ^{x)} nostris copiis, spero nos & reipublicae & communi saluti prodesse. quamobrem cum constituisses, ut Vibullius mihi scripserat a. d. v. id. Feb. Corfinio proficisci

^{u)} D. Lelio.

^{x)} placuit Grav. lectio Helmst. et Ball. *conjunctis*.

facisci cum exercitu, & ad me venire; miror, quid causæ fuerit, quare consilium mutaris. nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, levis est, te propterea moratum esse, quod audieris, Cæsarem Firmo progressum in Castrum Truentinum venisse. Quanto enim magis appropinquare adversarius cœpit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum jungeres, priusquam Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam & etiam te rogo & hortor, id quod non destiti superioribus litteris a te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, ante quam copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ nos a nobis distrahant. sed si erunt, qui te impediunt, ut illas suas servent y), æquum est me a te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMITIO
PROCOS.

LITTERAS abs te M. Calenius ad me attulit a. d. XIII kal. Mart. in quibus litteris scribis, tibi in animo b. esse, observare Cæsarem; & si secundum mare ad me ire cœpisset, confestim in Samnium ad me venturum; sin autem ille circum istæ loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere velle. te animo magno & forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est videndum, ne distracti pares esse adversario non possimus; cum ille magnas copias habeat, & majores brevi habiturus sit. Non enim pro tua prudentia debes illud solum animadvertere, quot in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas brevi tempore equitum & peditum copias contracturus sit. cui rei testimonio sunt litteræ, quas Bussenius ad me misit; in quibus scribit, id quod ab illis quoque mihi scribitur,

Y y 5

bitur,

y) Grævius legendum censet: *ut villas suas servent.*

bitur, præsidia Curionem, quæ in Umbria z) & Tuscis erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. quæ si copiae in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat; ut non pugnet, sed locis suis repugnet, hærebis: neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc venias. Consules constituerunt idem facere. ego Metuscilio ad te mandata dedi, providendum esse, ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quamobrem nolito commoveri, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me veniet. cavendum enim puto esse, ne implicatus hæream. nam neque castra, propter anni tempus & militum animos, facere possum: neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit; ne receptum amittam. itaque non amplius xiv cohortes Luceriam cœgi. Consules præsidia omnia deducturi sunt, aut in Sicilia^{p. 131} ituri. Nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse; aut regiones ejusmodi obtinere, e quibus repugnemus. id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quod & magnam partem Italiae Cæsar occupavit; & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. itaque nobis providendum est, ut summam reipublicæ rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me venias. possumus etiam nunc rempublicam erigere, si communi consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His litteris scriptis, Sica a te mihi litteras attulit & mandata. Quod me hortare, ut istuc veniam: id me facere non arbitror posse; quod non magnopere his legionibus confido.

CN.

z) Græv. *Umbris.*

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMITIO
PROCOS.

LITTERAE mihi a te redditæ sunt a. d. xiiii kal. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putavi & præmonui, fit, ut nec in præsentia committere tecum prælium velit; &, omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit: atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis litteris sum commotus. neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis reipublicæ dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt a consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum venias, antequam omnes copiarum adversarium conveniant. neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: &, si convenirent, quantum iis committendum sit, quod inter se ne noti quidem sunt, contra veteranas legiones, non te præterit.

CICERO ATTICO, S. 13

LIPPITVDINIS meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis: etsi nunc quidem, quod scriberem nihil erat. omnis expectatio nostra erat in nuntiis Brundisinis. si nactus hic esset Cnæum nostrum, spes dubia pacis: sin ille ante transisset, exitiosi belli metus. sed videsne, in quem hominem inciderit respublica? quam acutum, quam vigilantem, quam paratum? Si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quidquam ademerit, ab his, qui eum maxime timuerant, maxime diligitur. multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. Nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. & vide, quam conversa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem

quem timebant. id quantis nostris peccatis, vitiisque evenit, non possum sine molestia cogitare. quæ autem impendere putarem, scripseram ad te; & jam tuas litteras expectabam.

14

CICERO ATTICO, S.

NON dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidiana, cum præsertim neque nova de re aliqua certiorem te faciam, neque novam denique jam reperiam scribendi ullam sententiam. sed, si dedita opera, cum causa nulla esset, p. tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem; facerem
 132^a inepte. euntibus vero, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem litterarum, facere non possum: & simul (crede mihi) requiesco paulum in his miseriis, cum quasi tecum loquor: cum vero tuas epistolas lego, multo etiam magis. omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas & formidines, quod magis debuerit murum esse a litteris: propterea quod neque Romæ quidquam auditur novi; nec in his locis, quæ a Brundisio absunt propius, quam tu, biduum, aut triduum. Brundisii autem omne certamen vertitur hujus primi temporis. qua quidem expectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus. eodem enim die video Cæsarem a Corfinio post meridiem profectum esse, id est, Ferilibus, quo Canusio mane Pompejum. eo modo autem ambulat Cæsar, & iis diariis militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brundisium, quam opus sit, accesserit. dices, Quid igitur proficis, qui anticipes ejus rei molestiam, quam triduo sciturus sis? nihil equidem. sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor: & simul scito, labare meum consilium, illud, quod satis jam fixum videbatur. non mihi satis idonei sunt auctores ii, qui a te probantur. quod enim umquam eorum in republica forte factum existit? aut quis ab his ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi causa profecti sunt: (quamquam hæc ferenda non erant) video enim, quantum id bellum, & quam pestiferum futurum sit. sed me mover unus vir; cujus fugientis comes,

comes, rempublicam recuperantis socius videor esse debere. Totiesne igitur sententiam mutas? ego tecum, tamquam mecum loquor. quis autem est, tanta quidem de re, quin varie secum ipse dispuet? simul & elicere cupio sententiam tuam; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. de Domitio varia audimus, modo esse in Tiburti *a*), haud lepidè: quod cum lepidius accessisset ad urbem *b*): quod item falsum video esse. ait enim Lepidus, eum nescio quo penetrasse itineribus; occultandi sui causa *c*), an maris apiscendi, ne id quidem scit. ignorat enim de filio. addit illud, sane molestum; pecuniam Domitio satis grandem, quam is Corfinii habuerit, non esse redditam. de Lentulo autem nihil audimus. hæc velim exquiras, ad meque perscribas.

CICERO ATTICO, S.

15

A. D. v non. Mart. epistolas mihi tuas Ægypta reddidit, unam veterem iv kal. quam te scribis dedisse Pinario, quem non vidimus; in qua exspectas, quidnam præmissus agat Vibullius; qui omnino non est visus a Cæsare: (in altera epistola, video, te scire ita esse) &, quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem; quem omnino vitare cogito; &, aut Hemonis fugam intendis *d*), commutationemque vitæ tuæ; quod tibi puto esse faciendum: &, ignoras, Domitius cum fascibusne sit; quod cum scies, facies, ut sciamus. Habes ad primam epistolam. secutæ sunt duæ, pridie kal. ambæ datæ, quæ me convellerunt de pristino statu, jam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. Nec me movet, quod scribis, *Jovi ipsi iniquum*. nam periculum in utriusque iracundia positum est: victoria autem ita incerta,

a) post Tiburti excidisse Grævius putat: Lepidi.

b) quo cum Lepidum accessisse.

c) Græv. ita interpungi vult: eum nescio quo penetrasse, itineribus occ. s. c. &c.

d) Græv. legit: & an tu ad Chaoniam fugam intendis.

p.133 incerta, ut deterior causa paratior mihi esse videatur: nec
 a me consules movent, qui ipsi pluma aut folio facilius mo-
 ventur. officii me deliberatio cruciat, cruciavitque adhuc.
 cautior certe est mansio: honestior existimatur trajectio.
 malo interdum, multi me non caute, quam pauci non ho-
 neste fecisse existiment. De Lepido & Tullo quod quaeris;
 illi vero non dubitant, quin Caesari praesto futuri, in fena-
 tumque venturi sint. Recentissima tua est epistola kal. da-
 ta: in qua optas congressum, pacemque non desperas. sed
 ego, cum haec scribebam, nec illos congressuros, nec, si
 congressi essent, Pompejum ad ullam conditionem accessu-
 rum putabam. Quod videris non dubitare, si consules
 transeant, quid nos facere oporteat; certe transeunt: vel,
 quo modo nunc est, transierunt. sed memento, praeter Ap-
 pium, neminem esse fere, qui non jus habeat transeundi.
 nam aut cum imperio sunt, ut Pompejus, ut Scipio, Sere-
 nas, Fannius, Voconius, Sestius, ipsi consules; quibus
 more majorum concessum est, vel omnes adire provincias:
 aut legati sunt eorum. sed nihil disfero e). quid placeat
 tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura
 scriberem, si ipse possem. sed, ut mihi videor, potero bi-
 duo. Balbi Cornelii litterarum exemplum, quas eodem
 die accepi, quo tuas, nisi ad te, ut meam vicem doleres,
 cum me derideri videres.

BALBVS CICERONI IMP. S.

OBSECRO te, Cicero, suscipe curam & cogitationem
 dignissimam tuae virtutis, ut Caesarem & Pompejum,
 perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam
 b. reducas. crede mihi, Caesarem non solum fore in tua potesta-
 te, sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse judicatu-
 rum, si huc te rejicis. velim, idem Pompejus faciat: qui ut
 adduci tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto,
 quam spero. sed, cum constiterit, & timere desierit, tum in-
 cipiam non desperare tuam auctoritatem plurimum apud
 eum

e) desidero.

eum valituram. Quod Lentulum consulem meum voluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi vero gratissimum medius fidius fecisti. nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam: qui si passus esset, nos secum, ut consueramus, loqui; & non se totum etiam & etiam ab sermone nostro avertisset, minus miser, quam sum, essem. nam cave putes, hoc tempore plus me quemquam cruciari, quod eum, quem ante me diligo, video in consulatu quidvis potius esse, quam consulem. quod si voluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & consulatum reliquum Romæ peragere, incipiam sperare, etiam, consilio senatus, auctore te, illo relatore, Pompejum & Cæsarem conjungi posse. quod si factum erit, me satis vixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum me probaturum scito f). quo modo in hujusmodi re, commodius cadere non potuit, quam ut res sine sanguine confieret. Balbi mei tuique adventu delectatum te, valde gaudeo. is quæcumque tibi de Cæsare dixit, quæque Cæsar g) scripsit, scio re tibi probabit, quæcumque fortuna ejus fuerit, verissime scripsisse.

CICERO ATTICO, S. 16

OMNIA mihi provisã sunt, præter occultum, & tutum iter ad mare superum. hoc enim mari uti non possumus hoc tempore anni. illuc autem, quo spectat animus, & p. quo res vocat, qua veniam? cedendum enim est celeriter; ¹³⁴ a. ne forte qua re impediatur, atque alliger. nec vero ille me ducit, qui videtur; quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium jam ante cognoram; nunc vero etiam ἀστρατηγιώτατον. non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me a Philotimo scribitur. is enim me ab optimatibus ait conscindi. quibus optimatibus, dii boni? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem se venditant Cæsari? municipia vero Deum: nec simulant, ut cum de illo ægroto vota faciebant. sed plane, quidquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quam si alium facere prohibuerit.

hunc

f) re probaturum scio.

g) Cæsar delendum censet.

hunc propitium sperant; illum iratum putant. quas fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? metuunt, inquires: credo; sed mehercule illum magis. hujus insidiosa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. iudices DCCCL, qui præcipue Cnæo nostro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, nescio quas ejus Lucerias horrent. itaque quæro, qui sint isti optimates, qui me exturbent, cum ipsi domi maneant. sed tamen, quicumque sunt, αἰδέομαι Τρώας. etsi, qua spe proficiscar, video; conjungoque me cum homine magis ad vastandum Italiam, quam ad vincendum parato: demum quem exspecto. & quidem, cum hæc scribebam IV nonas jam exspectabam aliquid a Brundisio. quid autem aliquid? quam inde turpiter fugisset, & victor hic qua se referret, & quo. quod ubi audissem; si ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

b. M. TVLLII CICERONIS
 EPISTOLARVM
 AD
 ATTICVM,
 LIBER NONVS.

ARGVMENTVM.

Continentur item hoc libro Cnæi fuga Brundisium, atque inde in Macedoniam transmissio, quæ fuit Idibus Martiis, præmissis antea Consulibus L. Cornelio Lentulo, & C. Claudio Marcello, cum omnibus pene magistratibus, cunctoque Senatu: æstus animi ægritudoque Ciceronis, Atticum consulentis, cum Pompejus Italia cesserit, quid sibi faciendum sit: redeuntemque Cæsarem a Brundisio, quo Pompejum fuerat persecutus, expectarene debeat; & quo maxime in loco, quo vultu sermoneque excipere: denique congressus ipse cum Cæsare. & utrius-